В конференцията участваха и водещи компании в областта на научната информация и библиотечните технологии – Coherent Digital, EBSCO, Clarivate и Либрис, които представиха свои продукти, услуги и решения чрез фирмени презентации и изложбени щандове.

В организирането на конференцията взеха участие и студенти-доброволци от специалност „Библиотечно-информационни науки“, Катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ на СУ „Св. Кл. Охридски“.

Съпътстващата програма на 5 юни предостави възможност на участниците да посетят Лабораторията по дигитализация на документално наследство и Лабораторията за консервация и реставрация на книжовни паметници към Централната университетска библиотека на Софийския университет, както и университетските музеи. Участниците разгледаха и гостуващата изложба на Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив „Непознатата история на Априлското въстание“, експонирана в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

Представените доклади и презентации убедително показаха, че библиотеките днес са динамични центрове за знание, образование, научни изследвания, цифрови услуги и културно наследство. Темите за отворения достъп, дигиталната трансформация, изкуствения интелект, медийната грамотност и опазването на документалната памет очертаха основните предизвикателства и перспективи пред библиотечния сектор. XXXVI Национална конференция на ББИА потвърди високото професионално ниво на българската библиотечна общност и нейната готовност да отговаря на съвременните обществени и технологични предизвикателства. Форумът създаде благоприятна среда за обмен на опит, идеи и добри практики и за пореден път доказа, че библиотеките са ключов фактор за изграждането на информирано, образовано и активно общество.

Ключови думи: *авторско право, ББИА, дигитализация, иновативни услуги, книжовно наследство, национални конференции*

Годишнини

Епископ Филип Станиславов и неговият „Абагар“[1]

Бояна Минчева / b.mincheva@nationallibrary.bg
Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

На 6 май 2026 г. се навършват 375 години от отпечатването на „Абагар“ – първата печатна книга с новобългарски езикови елементи. Превърнал се в обект на изследователски интереси на учени от различни националности през последните 200 години, молитвеникът на католическия епископ Филип Станиславов представя пъстра и сложна комбинация от езикови характеристики, религиозно-културни влияния и многопосочни аспекти на употреба и приложения. И все още крие тайни, които го определят като предизвикателство.

Наличният изворов материал и научните изследвания позволяват да се изгради близък до реалността портрет на колоритната личност на епископ Филип Станиславов. Конкретни данни за него привеждат българите католици от XVII век, с които той се познава и работи, както и Еузебио Ферменджин, историографът на като-

[1]Настоящата публикация е разработена в рамките на проект BG16RFPR002-1.014-0011 „Устойчиво развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ“, финансиран по Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ 2021 – 2027, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.

[2]Fermendžin, Eusebius. *Acta Bulgariae ecclesiastica ab a. 1565 usque a. 1799.* – Zagrabiae, 1887.

лическото движение в България от 1565 до 1799 г.[2] На страниците на *Acta Bulgariae ecclesiastica* постепенно се утвърждават чертите на българския епископ – човек със силен характер, ярка индивидуалност, емоционален, непокорен и динамичен, с неспокоен дух, в непрестанна борба срещу покварата и несправедливостта.[3]

Филип Станиславов е роден в свищовското село Ореш около 1608 – 1612 г. в състоятелно семейство, принадлежащо към павликянската общност. Учи в Илирийския колеж (Collegium Illiricum) в Лорето през годините 1627 – 1633. По свидетелства на ректора на колежа от това време, запазени в архивите на Ватикана и свързани с възможностите на младежите от български произход в Илирийския колеж, намираме следния отзив: „... всички тези български момчета показват отлични способности....“.[4] Очевидно през годините на своето обучение Филип Станиславов се доказва като един от най-способните възпитаници на колежа, след като е бил одобрен да бъде преводач на папа Урбан VIII[5] през 1635 г. и негов личен секретар. Съществуват сведения, че дори е защитил докторат в Рим[6]. Към представената биографична част за българския епископ тук трябва да добавим специфичните аспекти на образованието, което той получава в Илирийския колеж в Лорето. През 1599 г. в Рим е публикуван в завършен вид *Ratio Studiorum*[7] *(Планът за обучение)* в колежите, принадлежащи към ордена на йезуитите, към които тогава спада и Лоретанския. Документът дава ценни сведения за програмите на обучение, задълженията на обучаващи и обучавани, както и насоките за преподаване на материала и други детайли, превърнати в норма и свързани с живота в тези учебни заведения. Като крайна цел на образователния процес се определя формирането на добродетели и развиването на определени заложби, с които е одарен всеки отделен ученик. Сред застъпените автори, изучавани в колежите, трябва да бъдат споменати Тома Аквински, Аристотел и Евклид. Системата на обучение включва множество упражнения върху преподавания материал, както и представяне на всеки ученик пред аудитория. Обучението по поетика и риторика е съпроводено от съчиняване на рими и публичното им произнасяне. Веднъж на един или два месеца всеки един от учениците на колежа трябва да реши пред широка аудитория някоя сложна математическа задача. Всъщност, с *Ratio Studiorum* математиката се превръща в задължителен предмет за изучаване в йезуитските колежи.[8]

„Абагар“ е създаден като средство за пропаганда на католицизма най-вече сред павликянската общност по българските земи и на Балканите. Върху познатите и близки до съзнанието и душевността на това население конструкции и форми Станиславов ненатрапчиво влага основите на западната религия и създава невидим мост за нейното възприемане като своя, близка и вдъхваща доверие.

Българският католически епископ отпечатва своя молитвеник в епохата на материализма и натурфилософията, когато Галилео Галилей прилага съвременния научен метод във философията и изследванията си и публично защитава хелиоцентричната система, а Декарт, бащата на съвременната математика, поставя основите на рационализма. Преводачът на папа Урбан VIII Филип Станиславов може би и пряко е познавал Галилей[9]. Най-вероятно той прилага познанията и пристрастията си към „игрите на ума“ от заниманията по математика в колежа при подготовката на „Абагар“. Във формално отношение в молитвеника често се срещат еднакви числа – 20, 28, 560, които изграждат хармонични и симетрични конструкции, обхващащи формата и съдържанието на „Абагар“. Изображенията в него също са разположени в симетрична последователност (палиндром) 1-2-3-2-1.[10]

---

[3]От доклад на никополския епископ Антон Стефанов до Конгрегацията за проповядване на вярата (22.07.1680 г.), свързан с обиколката му из Северна България научаваме, че в дървена църква в Белене „има още една икона на Мадона с младенеца, поръчана от, добра му памет, монсеньор Филип, никополски епископ, с неговия портрет отдолу“. За съжаление, няма сведения този портрет да е съхранен до наши дни.

[4]Списаревска, Йоана и др. България и българската история в архивите на Ватикана и Ватиканската апостолическа библиотека XV – XVIII век. – София, 1988. с. 68.

[5]Милетич, Любомир Нашите павликяни. – В: *Сборник за народни умотворения, наука и книжнина.* – кн. XIX (1903), с. 16.

[6]Кой кой е сред българите XV – XIX в.: 501 имена от епохата на османското владичество. – София : Анубис, 2000, с. 256.

[7]The Jesuit Ratio Studiorum of 1599 . Transl. into Engl. by Allan P. Farrell, S. J., Washington, D.C., 1970. [онлайн] [прегледан 15.06.2026 г.]. http://bc.edu/sites/libraries/ratio/ratio1599.pdf.

[8]Пак там, с. 46.

[9]Италианският учен е в близки приятелски отношения с папа Урбан VIII в годините, в които Станиславов завършва колежа и е ръкоположен за дякон от своя бъдещ духовен покровител.

[10]Минчева, Бояна. Двойствената същност на „Абагар“ – „шифърът“ на Филип Станиславов. – В: *Beati Possidentes*: Юбилеен сборник, посветен на 60-годишнината на проф. дфн Боряна Христова. – София, 2012. с. 105-116.

Екземпляр от молитвеника на Филип Станиславов е идентифициран в България през 1924 г. Съвсем случайно при подреждане на фондовете на Народната библиотека в София са открити петте листа на молитвеника със загадъчна съдба.[11] В първото писмено съобщение за него, авторът на публикацията Божан Ангелов отбелязва: „Историята на придобиването ѝ [на „Абагар“, бел. авт.] не е известна. До април 1924 г. не се знаеше, че „Абагарът” се намира в книжата на Народната библиотека. Сега тя е инвентаризирана под № 828 от 1924 г. и се пази в дирекцията на Народната библиотека. Тя биде случайно намерена от Владимир Дякович[12], командирован учител в Народната библиотека, в купищата дубликати на вестници, когато те се подреждаха от него“. През последните години освен посочените от Божидар Райков 15 запазени екземпляра, на науката станаха известни още 3 – в Университетската библиотека „Светозар Маркович“ в Белград (под сигнатура Р 2290, за който съобщава Лилия Илиева)[13], в Румъния (коментиран от Георги Нешев)[14] и в Университетската библиотека в Упсала, Швеция (под сигнатура UUB. ksl kaps rulle. Kj.256. [23], описан от Пер Амброзиани)[15]. Последният (също както Болонския) е запазен под формата на свитък. С тях общият брой достигна днес до 18 екземпляра. **Фототипните издания** са 4, като през 1979 г. и през 2011 г. „Абагар“ е отпечатан във формата на свитък.[16]



Фототипно библиофилско издание на „Абагар“ под формата на свитък. София, 2011 г.

Издателски данни, физическа характеристика и състав на „Абагар“

„Абагар“ е отпечатан в Рим през 1651 г., както посочва Станиславов в края на изданието. Първи свидетелства за книгата намираме в Каталога[17] на Конгрегацията за проповядване на вярата (Congregatio de Propaganda Fide[18]), която, макар и неофициално, стои зад отпечатването на „Абагар“. Молитвеникът се състои от 5 листа с размер: 44,5 х 33,5 см., на които текстът и изображенията са отпечатани само от едната страна. На всеки лист са разположени четири колони, оградени с рамка от наборен S-образен орнамент. Номерацията е в средата на всеки лист, в долната му част, с кирилски букви. При разрязване и последователно подлепване една

[11]Ангелов, Божан. Три литературно-библиографски бележки. Абагарът на Софийската Народна библиотека. – В: *Годишник на Народната библиотека в София* за 1923 г. София, 1924, с. 89 – 92.

[12]Владимир Иванов Дякович е роден през 1864 г. в Бесарабия. Биографията му го представя като ерудиран общественик, учител, политик и писател, специалист и в областта на ботаниката.

[13]Илиева, Лилия. Българският език в предисторията на компаративната лингвистика и в езиковия свят на ранния европейски модернизъм. – Благоевград: Унив. изд. „Неофит Рилски“, 2011. с. 200.

[14]Нешев, Георги. За книгата „Абагар“, за автора и времето ѝ: [По случай 350 години от отпечатването ѝ в Рим]. – София: Славянско дружество в България, 2002. с. 5: „На състоялата се през юни 1985 г. конференция, посветена на 1100-годишнината от смъртта на славянския първоучител Методий, организирана от Българската патриаршия, олтянският митрополит Нестор от Румъния докладва за единствен екземпляр от последното десетилетие на седемнадесетия век, съхраняван в библиотека „Астра“ в гр. Сибиу, и за друг – своеобразен вариант в ръкопис, пазен в библиотеката на Румънската академия на науките в Букурещ“. От този текст не става ясно дали цитираният екземпляр е датиран към края на XVII век, или се пази в посочената библиотека от това време. Тъй като Г. Нешев говори след това за „своеобразен вариант в ръкопис“, ще приемем, че става дума за печатен екземпляр от „Абагар“.

[15]*Preliminary inventory of Slavic Cyrillic and Glagolitic Manuscripts and Early Printed Books in Sweden*. – Göteborg : Göteborgs universitet, 2010. с. 16; Ambrosiani, Per. Johan Gabriel. *Sparwenfelds kyrilliska och glagolitiska 1600-talstryck utgivna av Sacra Congregatio de ropaganda Fide* i Rom. – В: Slovo. Journal of Slavic Languages, Literatures and Cultures. – No. 55 (2014), с. 9 – 17.

[16]Станиславов, Филип. Абагар на Филип Станиславов, Рим 1651 / Представен от Божидар Райков. – София, 1979. Станиславов, Филип. Абагар на Филип Станиславов. Рим 1651 / Отг. ред., [предг.] Иван Радев; Прев. [от новобълг.] Кирил Кабакчиев. – Фототип. изд. – В. Търново Абагар, 2001. – 78 с.; Станиславов, Филип. Абагар на Филип Станиславов. Рим. 1651 / Отг. ред., [предг.] Иван Радев; Прев. [от новобълг.] Кирил Кабакчиев. – 2. фототип. изд. – В. Търново: Абагар, 2006. – 80 с.; Станиславов, Филип. Абагар 1651. – Фототип. изд. – [София]: Ciela, 2011. – 1 свитък (580 см), в туба: с ил.; 8 см (диам.).

[17]*Catalogus librorum qui ex officina libraria sacri consilii christiano nomini propaganda formis omnigenis impressi prodiderunt ibique adhuc asservantur linguarum variorum ordine digestus*. Romae, MDCCXXXVIII.

[18]Официалното наименование на организацията е *Sacra congregation christiano nomini propaganda*. Създадена е през 1622 г. в Рим по инициатива на папа Григорий XV, с първоначална цел – приобщаване към католицизма на некатолическите християни.

под друга, колоните биха могли да образуват свитък с дължина около 6 м – форма, добре позната в средите на павликяните като муска или талисман.

Хартията е от италиански произход: тънка, но груба, с тънки вержори. Има интересна вариация във водните знаци.[19] На л. 1, 4 и 5 те са еднакви – птица в кръг, на л. 2– трихълмие с лилия и литери CMS, л. 3 – лилия с три звезди.

Шрифтът е изработен от френския печатар и гравьор Робер Гранжон през 1582 г.[20] Междубуквените пространства са малки, което затруднява четенето, но пък междуредията са достатъчно широки и допринасят значително за естетическото въздействие на наборната страница. За това спомага и почти пълното отсъствие на надредни знаци.[21]

„Абагар“ съдържа Похвала на светия Кръст Господен, списъци с имена на Бог, света Богородица, апокрифната епистолия между едеския топарх Абагар и Исус Христос, 20 канонични и неканонични молитви, проповед на епископа и послеслов, както и 9 гравюри на дърво, изобразяващи християнски светци и сцени. Списъците с имена може да не бъдат четени, тъй като представляват текстове с апотропейна стойност, които осигуряват присъствието на Бог и света Богородица и придават допълнителна сила на молитвеника. Както Станиславов отбелязва в пояснителен микротекст към списъците: „Тези имена Господни, който ги носи с чисто сърце и ясно съзнание, дълговечен ще бъде на земята“.

Номерацията на листовете също е благодатна почва за различни хипотези. Тя е в средата на всеки лист, под текста, с кирилски букви съответно: А, Б, Г, Д, Е. Общоизвестен факт е, че графемите, в тяхната азбучна последователност, се използват за номерация както на тетрадите, така и на листовете в ранната ръкописна и печатна традиция. Досегашните изследователи на молитвеника коментират номерацията като криптограма на думата „абагар“, или „абгаториум“. При преглед на първото печатно издание, включващо образци на различни азбуки и създадено от братята Йохан Израел де Бри и Йохан Теодор де Бри от 1596 г. се установява, че тук е поместена „илирийска азбука на св. Кирил“, в която отсъства графемата „в“. Логично е да допуснем, че Филип Станиславов е следвал този или подобен спесимен при определянето на номерацията в „Абагар“.[22]

Шрифт и шифър

Шрифтът на „Абагар“ е изработен специално за да отрази графичните особености на кирилицата, употребявана в книжнината на илирийските народи.[23] Напълно латинизиран характер имат инициалите, с които започват отделните статии. Точно тези инициали са изключително интересен елемент. Наблюдава се едно разнообразие в размера (кегела), което не е определено от съдържателен или смислов признак на текста. Не могат да бъдат отличени „главни“ и „подчинени“ текстове, които да са означени чрез различни по големина инициали. Размерът на инициалите се определя от три варианта (височини), във възходящ ред съответно 5, 8 и 10 мм. При опита за композиране на цялости от инициали с еднакъв размер, тези с най-голяма височина образуват акростих – абревиатурата *КСМТ*. *КСМТ* е шифрованата чрез изпускане на гласни букви дума „късмет“.[24] Тази практика е позната и на българските възрожденски печатари. Думата *късмет* навлиза в българския език като заемка от арабски, чрез посредничеството на турски език. Тя присъства и във всички балкански езици, но най-широко и често

[19]Благодаря на колегата Нона Петкова за прецизното копиране на водните знаци от оригинала в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

[20]Руискар, Жозе. Кирилицата и книгопечатането с кирилица в Рим от 1545 до 1651 г. – В: Проблеми на културата. – 4 (1979), с. 52 – 67. На с. 61 се споменава, че Абагар е отпечатан в Типографията на Пропагандата, с кирилските букви, наречени „сервиански“ (т.е. сръбски) на Гранжон.

[21]Основният археографски анализ на паметника (без коментираните в бележките добавки) е направен по труда на Божидар Райков. Вж: Станиславов, Филип. „Абагар“ на Филип Станиславов, Рим 1651 / Представен от Божидар Райков. – София : Нар. просв., 1979. с. 27 – 28.

[22]De Bry, Johan Izrael et Johan Theodor. *Alphabeta et Characteres, jam inde a creato mundo ad nostra usq tempora; apud omnes omnino Nationes usurpatj; ex varijs Autoribus accurate depromptj*. – Francfordy, 1596. [онлайн] [прегледан 15.06.2026].
https://books.google.ru/books?id=1TBUAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=bg&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false тетр. Diiij [л. 22].

[23]Руискар, Жозе. Кирилицата и книгопечатането..., с. 52 – 67.

[24]*Acronyms, Initialism & Abbreviations Dictionary*. Copyright 2010, The Gale Group, Inc. [онлайн] [прегледан 30.04.2026]. http://abbreviations.yourdictionary.com/ksmt

се среща в българския език като символ на успешна развръзка.[25] Едно от най-популярните ѝ специфични значения се свързва с встъпването в брак – „Излезе му/ѝ късмета“ и пр.[26] А Филип Станиславов „подпечатва“ своя „Абагар“ с този синоним на успеха.

Езиковата характеристика на молитвеника на Филип Станиславов е същинско предизвикателство за лингвистите, защото не може да бъде отнесена цялостно към никой утвърден модел на словесно конструиране и лексикална употреба. Според Найда Иванова, „уникалната езикова стратегия на Станиславов, съчетаваща в динамика и контраст елементи от всички южнославянски езици, е проява на ярката надареност на автора“.[27] Любопитна е информацията за наличие на полонизми в молитвеника на Станиславов.[28] Според последните проучвания на проф. Марияна Цибранска-Костова, „Абагар“ се доближава по своята езикова характеристика до новобългарските дамаскини и сборници със смесено съдържание, в които разговорният език се налага в писмената комуникация.[29]

Молитвените текстове, поместени в „Абагар“, могат без съмнение да бъдат наречени **Станиславови молитви**.[30] И като структура и съдържание, и като последователност в цялостта на паметника, те носят отпечатъка на индивидуалния стил на епископа и са подчинени на неговия първоначален замисъл. Молитвеникът на Филип Станиславов включва пълен набор от най-употребяваните в богослужението и в ежедневието молитви и литургични цялости, които позволяват да го определим като начален наръчник – буквар за въвеждане в католицизма. Познатите текстове от евангелски и богослужебни книги той редактира по свой начин, постигайки компромисното съчетание на християнска догматика и народни вярвания, без грубо да нарушава канона. Съдържанието на молитвите е ориентирано към брака, сключен по църковните канони, който ще бъде благословен с потомство, разбирателство и благоденствие. Друга част от тях са предназначени за помощ и лечение на страданията, които съпътстват човешкия живот. Както сполучливо отбелязва Лилия Илиева: „Книгата „Абагар“ се вписва успешно в традицията на българската християнска литература, както по своето съдържание, така и по своя език. Необикновено популярна по своето време, тя не разпространява „апокрифи“ (каквото е общото впечатление на редица от авторите), а популяризира основни християнски текстове“.[31]

Гравюрите са с размер 6,5 х 10 см. Изследователите Петър Атанасов и Божидар Райков допускат, че те са дело на майстор славянин, тъй като надписът само на св. Кирил и св. Атанасий е на гръцки език, но най-вероятно е да става дума за гравьор/и, които са под гръцко влияние или от гръцки произход, тъй като съкращението „свети“ започва почти навсякъде с гръцката буква сигма – Σ. Изображенията представят най-известните християнски светци, разпознати от българския и останалите балкански народи като помощници, пазители и лечители. Те са 9 на брой и са подредени в своеобразен отделен розарий. Прави впечатление хармоничното им разположение в порядъка 1-2-3-2-1, съответно от лист 1 до лист 5. При четири от гравюрите, включени в „Абагар“ (св. Троица, св. Архангел Михаил, св. Георги и св. Стефан), е ясно доловимо придържането към образци на бароковата живопис, продиктувано от стремежа към максимално дистанциране от православния иконописен модел. Изображенията са в органична връзка с поместените под тях текстове и създават извън и заедно с тях отделни тематични кръгове, които имат паралел в българската народна традиция и фолклор. Чрез тях в „Абагар“ епископът формира два цикъла, съобразени

[25]Седакова, Ирина. Заимствованное слово и его этнокультурное содержание (болг. „КЪСМЕТ“). В: *Вопросы языкознания*. – № 3 (2005) с. 46.

[26]Пак там, с. 48.

[27]Иванова, Найда. Абагар (1651) на Филип Станиславов... с. 126.

[28]Илиева, Лилия. „Абагар“ на Филип Станиславов „Од Велике Булгарие бискуп“ (1651 г.): културен и книжовноезиков проект на образован християнин. – В: *In honorem* professoris Johannes Kotchev. Благоевград, 2010. с. 155 – 171; Илиева, Лилия. Българският език в предисторията на компаративната лингвистика и в езиковия свят на ранния европейски модернизъм. – Благоевград: Унив. изд. „Неофит Рилски“, 2011.

[29]Цибранска-Костова, Марияна. Абагар на Филип Станиславов от 1651 г. София : Изд. на БАН, 2023.

[30]Минчева, Бояна. Амулетните свитъци тип „Абагар“ в печатната традиция на южните славяни XVI – XVIII век: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Книгознание, библиотекознание и библиография). София, 2015. с. 152.

[31]Илиева, Лилия. Българският език в предисторията..., с. 180.

с календара – народен (земеделски, с начало месец май, свързан със земеделския цикъл от зараждането на природната жизненост, през нейното утихване и временен покой до новото ѝ зараждане) и годишен (Грегориански, с начало месец януари). Майският цикъл (от Небесната царица до св. Георги) наподобява формално *Розария на Девата*[32] и включва задължителните елементи от него – номинациите на Девата от Лоретанската литания, молитвите „Отче наш“ и „Ave Maria“ – важна особеност, улесняваща припознаването на молитвеника от католическата църква като средство за религиозна пропаганда, а годишният цикъл съответства на фолклорните представи за обвързаност на жизнения цикъл с категориите сезон и време в светоусещането на българския народ. [33]



Коронясване на св. Богородица с Новозаветна Троица. Абагар, 1651



Коронация на Девата. Олтарно изображение от Джорджо Вазари (1511–1574), църква Санта Катерина, Ливорно, Италия

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giorgio_Vasari,_Pala,_Santa_Caterina,_Livorno.jpg



Архангел Михаил, побеждаващ Сатаната Абагар, 1651

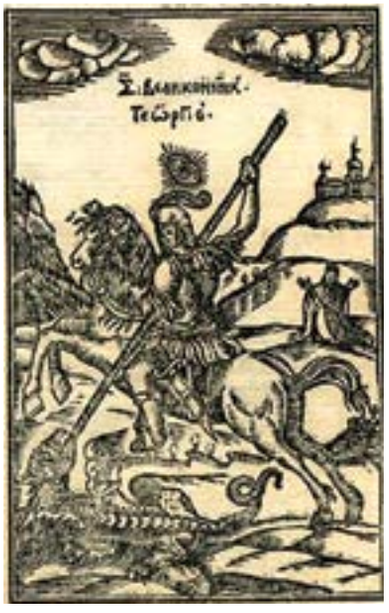


Архангел Михаил, побеждаващ Сатаната Гуидо Рени, 1635

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:GuidoReni_MichaelDefeatsSatan.jpg

[32]От лат. rosarium, със значение „корона от рози“ или „гирлянд от рози“ – молитвена форма, употребявана изключително от католическата църква, аранжирана в поредица от повтарящи се молитвени текстове; низ от топчета, подпомагащ изброяването на молитвите при произнасянето им. Като структура розарият е съставен от св. Доминик през XII век. Папа Сикст V установява празника на Светия Розарий на Дева Мария в знак на благодарност за помощта ѝ при победата над турците в битката при Лепанто (1571), а Григорий XIII през 1573 г. се разпорежда във всяка църква да има олтар на Светия Розарий и установява църковен празник.

[33]Минчева, Бояна. Светците в „Абагар“ на Филип Станиславов – майски цикъл (розарий) и народен календар. – В: Годишник на СУ, Философски факултет. Книга Библиотечно-информационни науки. Т. 7, 2015 г. с. 35 – 52.



Свети Георги
Абагар, 1651



Свети Георги
Рафаело, 1504-1506

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Raphael_-_Saint_George_and_the_Dragon_-_Google_Art_Project.jpg



Убийството с камъни на св. Стефан
Абагар, 1651



Убийството с камъни на св. Стефан Рембранд, 1625

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rembrandt-Lapidation-Saint-%C3%89tienne-MBA-Lyon.jpg

Документалните свидетелства на българските епископи от техните обиколки из България през XVII век регистрират пълната липса на мощи на светци в разграбените и полуразрушени католически църкви в посетените градове и селища. Затова указанията на Филип Станиславов за употребата на „Абагар“ „наместо силни мощи“, базирани на възможната форма за създаване на свитък, но и основно на изображенията в него, са не само уместни, но и предизвикани от историческите обстоятелства.

Послесловът на „Абагар“. Народностната принадлежност на автора и... още нещо.

Краткият текст, с който завършва „Абагар“, е декларативен израз на народностната принадлежност на автора. Станиславов завършва своя молитвеник със самоидентификацията „епископ от Велика България“.

Пчелата, с която Станиславов се сравнява в този кратък послеслов, присъства в книжовното наследство на светите отци на християнската църква като символ на мъдрост и трудолюбие. Сравнението с пчелата се съдържа и в предговора към *Симеоновия сборник* (Светославов изборник от XI век).

От друга страна, чрез това сравнение българският епископ оказва чест и на своя духовен покровител – покойният вече папа Урбан VIII. Гербът на аристократичната римска фамилия Барберини (към която принадлежи и папа Урбан VIII), изобразява три златни пчели, вписани в син щит. Секретарят на брата на папа Урбан VIII – Франческо Брачолини е удостоен с честта да получи прибавка

към фамилното си име – *Dell'Api* (от Пчелите) като почетен знак за принадлежност към благородната фамилия и за заслуги към папския престол.[34] Вероятно същият мотив на себеприпознаване като част от фамилията води и секретаря на папа Урбан VIII – епископ Филип Станиславов, при употребата на сравнението с пчелата. Новозаветната Троица, която „оглавява" „Абагар", съдържа изображение на Бог Отец с папска тиара, а в Молитвата за Светата Божия църква папата е подреден веднага след Исус Христос като негов наместник на земята. Молитвеникът завършва с упоменаване на пчелата. Според единствената легенда на павликяните за техния произход се говори за „Рим–папа" – митологичен персонаж, недостижимо божество, което наподобява представата за небесния Бог Отец.[35] Очевиден е стремежът на епископ Филип Станиславов да приближи „Абагар" максимално до вярванията на тази етноконфесионална група, като същевременно наложи върху легендата живия, плътен образ на главата на римокатолическата църква, но също така и да изрази своята благодарност и признание към духовния си покровител папа Урбан VIII.

„Абагар" на Филип Станиславов е книжовен паметник, който съчетава в себе си разнопосочни същностни черти и възможности за употреба – от **молитвеник, през пособие за начално обучение до свитък с апотропейна стойност**. Българският епископ далеч надхвърля предварително заложената идея да създаде идеологическо и религиозно средство в услуга на католическата пропаганда сред павликянското население на България. Украинският учен славист и българист Михаил Попруженко дава заслужена висока оценка на труда на българския епископ: „Станиславов е първи деец на българското литературно възраждане".[36] В „Абагар" е най-ясно доловимо присъствието на съставителя с почти изравнен статут на автор, който чрез редица похвати осигурява ролята си на проповедник, учител и духовен наставник. Всяко изследване, свързано с личността на учителя и образователните процеси по българските земи, трябва да има предвид „Абагар" и ясно определената функция на даскала като духовен водач. Роля, прекрасно доразвита в следващите векове и изразена най-ярко в епохата на Българското възраждане. „Абагар" представлява важен свързващ елемент в българската книжовна традиция. От книгите на първия български печатар Яков Крайков през XVI век, в които лексемата *български* се появява и като идентификатор за народностна принадлежност, през молитвеника на *епископа на Велика България* до „История славянобългарска" на отец Паисий Хилендарски и „Неделник" на Софроний Врачански наблюдаваме изявеното непрекъснато присъствие на съхранения през столетията еманципиран български дух, осъществил по-късно националното си освобождение.

***Ключови думи**: амулети, католическа пропаганда, молитвеници, павликяни, старопечатни книги*

[34]Зашев, Евгени. Поемата „La Bulgheria convertita" – проект за промяна в българската национална идентичност. – В: Кирило-методиевски студии. Кн. 20 (2011), с. 170.

[35]Радева, Донка. Павликянството между легендите и историята VII – XVII век. – В: Пловдивски исторически форум, г. I, кн. 2 (2017), с. 36 – 57.

[36]Попруженко, Михаил. „Абагар": (Из исторіи возрожденія болгарскаго народа). – В: Известия ОРЯС. – Т. 10, кн. 4 (1905), с. 258.